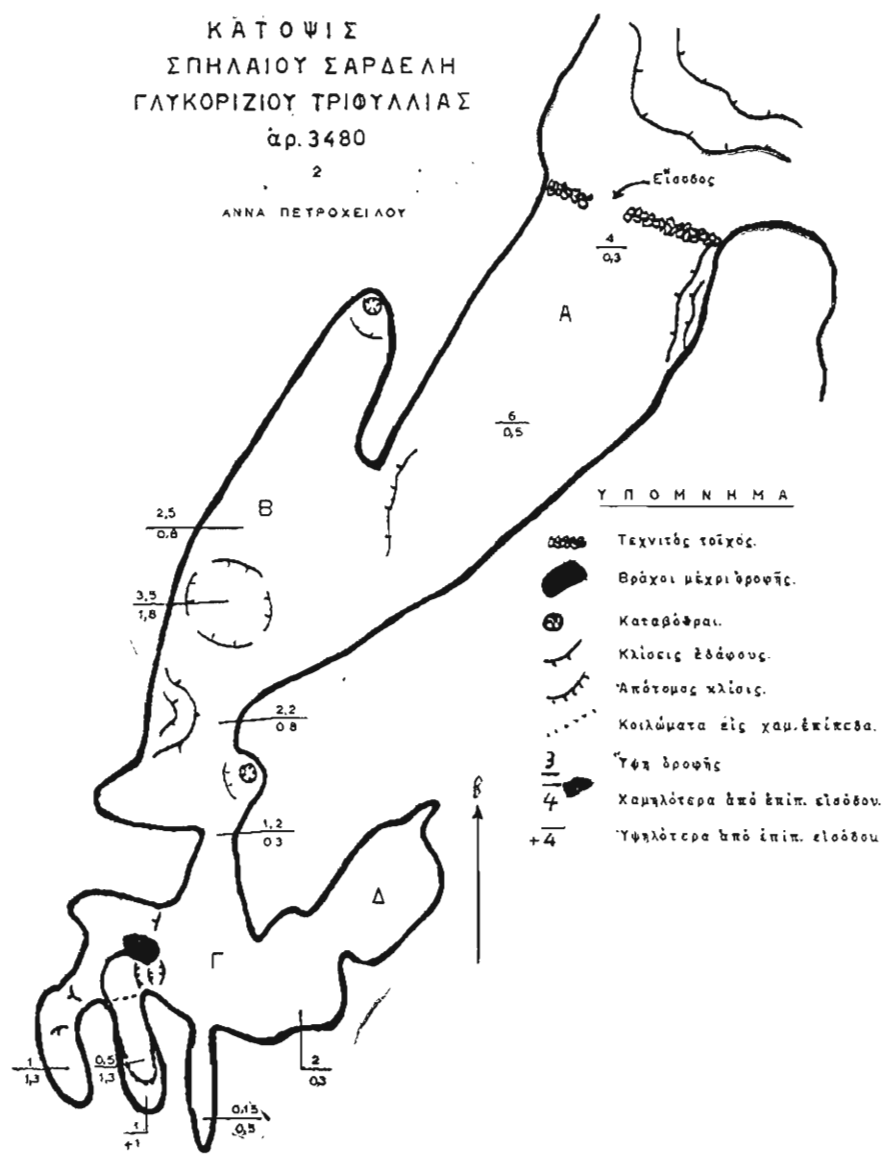

ΚΑΤΟΨΙΣ
 ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΣΑΡΔΕΛΗ
 ΓΛΥΚΟΡΙΖΙΟΥ ΤΡΙΦΥΛΛΙΑΣ

ἀρ. 3480

2

ANNA PETROCHEILOU

Υ Π Ο Μ Η Μ Α

- Τεχνητός τοίχος.
- Βράχοι μέχρι θροφής.
- Καταβόθραι.
- Κλίσεις εδάφους.
- Απότομος κλίσις.
- Κοιλώματα εις χαμ. επίκρδα.
- Ύψη θροφής
- Χαμηλότερα από επίπ. εισόδου.
- Ύψηλότερα από επίπ. εισόδου

ΤΟ ΣΠΗΛΛΙΟΝ ΣΑΡΔΕΛΗ Άρ. 3480

Ύπο *Αννας Πετροχείλου

Τὸ σπήλιον Σαρδέλη θρῶσκεται σὲ ἀπόστασι 12 λεπτῶν ΝΑ ἀπὸ τὸ χωριὸν Γλυκορίζιον Πριφυλλίας Πελοποννήσου, μέσα στὸ κτήμα τοῦ Σαρδέλη, πού εἶναι στὸ φηλότερον ἰσημεῖο τῆς ἰδεΐας πλευρᾶς τοῦ παλαιοῦ *Αἰώνα ἢ Κορασιάδα.

Τὸ χωριὸν Γλυκορίζιον συνδέεται μὲ τὸ χωριὸν Κοπανιάτι (στὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Κυπαρισσίας) μὲ χωματόδρομον μῆκους 8 χιλιομ., πού θρῶσκεται σὲ κακὴν κατάστασιν. Πολύ σύντομον, ἕμως, θ' ἀποκτήσει ἀξιόλογο ἀμαξιτὸ δρόμον, γιὰ τὴν διάνοξή του θρῶσκεται πρὸς τὸ τέλος τῆς. Σήμερον ἡ ἐπιχειρηματικὴ ἀνάμεσα στὰ ἑαυτὰ χωριὰ γίνεται μὲ ταξί.

Τὸ σπήλιον ἦταν γνωστὸ τοῖς κατοίκους τῆς περιουχῆς ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χωρὶς νὰ ἐνδιαφερθεῖ κανεὶς γι' αὐτό. Πρῶτος, ὁ κ. Ν. Διονυσίουπουλος, καλλιτέχνης θεάτρον, πού κατάγεται ἀπὸ τὸ Γλυκορίζιον, σκέφθηκε νὰ ὑποβάλῃ ἀναφορά γιὰ

Σ' αὐτὸ τὸ κομμάτι τοῦ βράχου πού σώθηκε ἀπὸ τὴν κατακρήμνηση θρῶσκεται τὸ σπήλιον Σαρδέλη. Ἡ εἴσοδος του σκεπάζεται ἀπὸ τὰ δένδρα,

Φωτ. *Αννας Πετροχείλου

τὴν μελέτη του ἀπὸ ὑπουργεῖο Πρασιδρίας Κυβερνήσεως τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1962 καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1963, χωρὶς ἕμως κανένα ἀποτέλεσμα.

Τὸ 1964 ὁ κ. Ν. Διονυσίουπουλος ἐπισκέφθηκε τὰ γραφεῖα τῆς Ε.Σ.Ε. καὶ περιέγραψε ὅσα γινώριζε γιὰ τὸ σπήλιον στὴν γράφουσα, πού προσφέρθηκε νὰ τὸ ἐξερευνήσει. Ἡ ἐξερευνητικὴ ποραγματοποιήθηκε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1964 μὲ βοήθη

τόν κ. Κ. Διονυσόπουλο, πατέρα του Νικολάου. Τις δαπάνες μετακίνησης ανέλαβε ο Ν. Διονυσόπουλος και την φιλοξενία από χωριό ή οικισμένηά του.

Στην διάρκεια της εξερεύνησης του σπηλαιού διαπιστώθηκε πώς είναι απαραίτητο να μελετηθεί και η περιοχή του σπηλαιού γεωλογικά. Έτσι, τον Απρίλιο του 1965, έγινε δεύτερη επίσκεψη μαζί με τον γεωλόγο καθηγητή της Ανωτάτης Γεωπανικής Σχολής και Αντιπρόεδρο της Ε.Σ.Ε. κ. Ηλία Παρισικουάδη. Αυτή τη φορά με άποικικές δαπάνες μετακίνησης και φιλοξενία, πάλι από την οικισμένηα του κ. Κ. Διονυσόπουλου.

Το Σπήλαιο και η Περιοχή του.

Η περιοχή του σπηλαιού είναι πολύ επίπεδη με πυκνή άγρια βλάστηση από δέντρα και θάμνους.

Η είσοδος του σπηλαιού έχει σχήμα αψίδας με πλάτος 3,5 μ. και ύψος 4 μ.

Η είσοδος του σπηλαιού Σαρδέλη. Στη φωτογραφία ο κ. Κ. Διονυσόπουλος με την κ. Πετροχείλου.

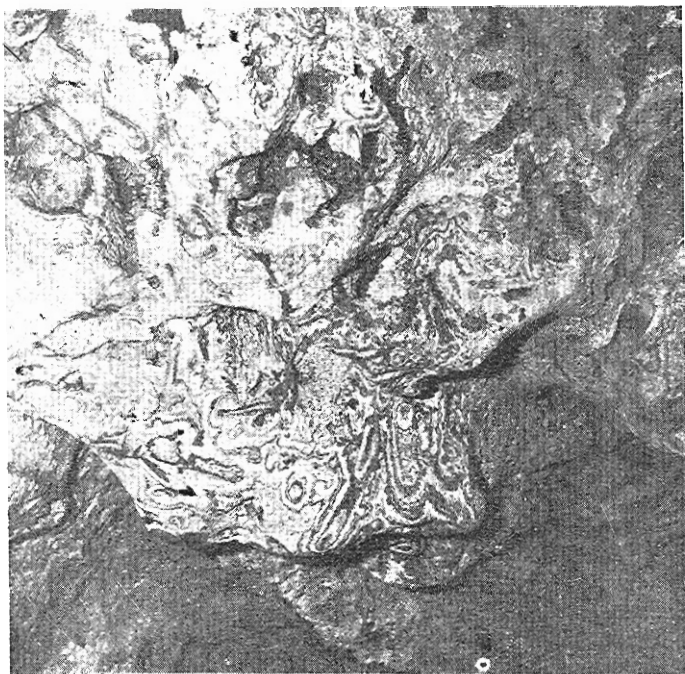
Φωτ. Άνας Πετροχείλου

και είναι ανοιγμένη σ' όλο το πλάτος και το ύψος του «Πρώτου Θαλάμους». Ο «Πρώτος Θαλάμους» έχει πλάτος 10 μ. στην είσοδο, στο κέντρο στενεύει στα 4,5 μ., για να καταλήξει στο τέλος στο ένα μ. Το ύψος της όραφης του στο κέντρο είναι 6 μ.

Δυὸ μικρὰς διαστάσεις ποὺ εὑρίσκονται πρὸς τὸ τέλος τοῦ «Πρώτου Θαλάμου» καὶ δεξιὰ τὸν συνδέουν μὲ τὸν «Δεύτερο Θάλαμο», ποὺ ἔχει μῆκος 11,5 μ., πλάτος 2 - 4 μ. καὶ ὕψος 1,8 - 2,5 μ.

Σ' αὐτὸν τὸν θάλαμο ὑπάρχουν τρεῖς καταδόθρες κλεισμένες ἰσήμερα μὲ φερτὰ ὕλη (πέτρες καὶ χύματα). Στὸ πέλος του, ἀριστερά, ἔνα ἀνοιγμα ὕψους 1,2 μ. μὲ πλάτος 0,8 μ. ὁδηγεῖ στὸν «Τρίτο Θάλαμο», μὲ μῆκος 4 μ., πλάτος 2,5 μ. καὶ ὕψος 2 μ.

Πρὸς τὸ τέλος καὶ δεξιὰ στὸ δάπεδο τοῦ «Τρίτου Θαλάμου» ξανοίγουνται τρεῖς

Ἴχνη σταλακτιτῶν καὶ σταλακτιτικῆς ὕλης σὲ κρεμαστὸ ἀπὸ τὴν ὄροφῆ βράχου τοῦ «Τετάρτου θαλάμου».

Φωτ. Ἄννας Πετροχείλου

κατηφορικῶς θάλαμοι - ὀχετοί, μὲ μῆκος 2 - 3 μ. καὶ ἔνα ἀνηφορικὸς μὲ τὸ ἴδιον μῆκος, ἀνοιγμένο εἰς ἓνα μέτρο ψηλόπερα ἀπὸ τὴν ὀροφήν. Ὅμοιαι αὗτοι οἱ ὀχετοὶ εἶχον τὴν εἴσα καταύθυνση μὲ τὸ σπήλαιον καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον ὄρατὸ σημεῖον του.

Στὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ θαλάμου αὐτοῦ ἔνα ἀνοιγμα πλάτους 2 μ. ὁδηγεῖ στὸν «Τέταρτο Θάλαμο», ποὺ εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος τοῦ σπηλαίου. Ὁ θάλαμος αὗτος ἔχει καταύθυνση ἀντιθέτη ἀπὸ τοὺς τρεῖς παραηχομένους. Ἐχει διαστάσεις μῆκος 5 μ., πλάτος 3 μ. καὶ ὕψος 2 μ. Στὸ τελευταῖον ἰσήμερον τῆς ὄροφῆς του εἶναι ἀνοιγμένοι μικρὸς ἀνηφορικὸς ὀχετός.

Σηλαιογένεση.

Τὸ σπήλαιον εἶναι ἀνοιγμένο σὲ παράλληλον σὲ τὸν ἰσὸν στάδιον ἢ ἐποχὴν καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον τμήμα ἑνὸς ὑπόγειου ποταμοῦ ποὺ ἡ ὄροφῆ του ἔχει πάσει. Μετὰ τὴν

νέκρωσή του τὸ σπήλαιον σπαλιώθηκε πλούσια με σταλακτιτῆς, ποὺ γεμίσαν σχεδὸν ὅλα τὰ κοιλώματα αὐτοῦ τοῦ τμήματος.

Μιά νέα εἰσβολὴ νερῶν ἀπὸ τὴν εἰσόδου τοῦ σπηλαιίου — ἔχει τὴν σημερινὴ ἀλλὰ παλαιότερη, ποὺ βρίσκονταν σὲ μεγάλη ἀπόστασις ἀπὸ τὴ σημερινή — ἔπως διαπιστώθηκε καὶ ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα ποὺ βρίσκονται σὲ ἀπόστασις 100 μ. ἀπὸ τὴν σημερινή εἰσόδου — καὶ ἀπὸ τὸν ἀνηφαρικὸ ὄχθη τοῦ «Τρίτου Θαλάμου», ξανάνοιξε μὲ περιστροφικὴ κίνηση τῶν νερῶν τὸ κοιλώμα αὐτὸ καὶ κατέστρεψε τὸν δυνάμιον

Τομές ἀπὸ σπασμένους καὶ ξανά κολλημένους μὲ σταλακτιτικὴ ὕλη σταλακτιτῆς στὸν ἀριστερὸ τοῖχο τοῦ «Τετάρτου θαλάμου»

Φωτ. Ἄννας Πετροχειλοῦ

τῆς ὀροφῆς του μέχρι τὴ βάση του. Ἀπὸ τὴν ἴδια αἰτία καταστράφηκε καὶ ἡ ἐπέκταση τῶν τοιχωμάτων του ἀπὸ σταλακτιτικὴ ὕλη.

Ἀπολαύθηκε τὸ δάθεμα τῶν κοιλωμάτων καὶ τὸ ἀνοιγματοῦ τῶν ὀχθητῶν καὶ τῶν καταδοθῶν, ἀπ' ἔπου διαχετευθήκαν τὰ νερά σὲ θαύταρα σημεῖα. Σήμερα τὸ δάπεδο σ' ὅλο τὸ σπήλαιον εἶναι σκεπασμένο μὲ χύματα, ποὺ ἂν ἀφαιρεθῶν, θὰ ἔσκεπάζουν θαύταρα τμήματα τῶν κοιλωμάτων.

Σὲ συνέχεια μεταμορφώθηκε ὁ χῶρος πάνω ἀπὸ τὸ σπήλαιον. Ἀπὸ τὴν μεταβολὴ αὐτὴ παραλήθηκε ἡ καταστροφή τῆς ὀροφῆς τοῦ μεγαλύτερου τμήματός του. Τὸ κοιλώμα τοῦ σπηλαιίου, ὡστόσο, ποὺ αὔθηκε ἀπὸ τὴν καταστροφή, ἔδεν διακοσμήθηκε πιά, γιατί τὸ ἄραχθῶδες τμήμα ἀπὸ πάνω του δὲν εἶχε ἀρκετὸ πάχος. Μόνον σ' ἓνα τμήμα τοῦ δευτέρου θαλάμου ἔχουν ἀναπτύχθῃ μικροὶ σταλακτιτῆς ποὺ τροφοδοποῦνται μὲ νερὸ ἀπὸ μίαν μικρὴ σχισμὴ.

Ἔτσι διατηροῦνται μέχρι σήμερα τὰ ἔχνη τοῦ κατεστραμμένου δυναμίου, ποὺ παρουσιάζουν πολλὰ διαφορετὰ, πολυχρῶμα καὶ παράξενα σχέδια στὴν ὀροφή καὶ τοὺς

τοιχούς. Τα ισχίδια αυτά δημιουργήσαν την έντύπωση πώς είχαν σχεδιαστεί από πρωτογενείς ανθρώπους — τόσο καλοφτιαγμένα είναι.

Ακόμη, σε όρισμένα τμήματα τῶν τοιχωμάτων τοῦ τελευταίου θαλάμου παρουσιάζονται: τομές σταλακτιτῶν με διάφορες κατευθύνσεις. Ἡ ἀνωμαλία αὐτὴ προ-

Τοῦνελ στὴν ὄροφή με κατεστραμμένους ἀπὸ νεροφάγωμα τοὺς σταλακτίτες ποὺ τὸ ἔχουν γεμίσει.

Φωτ. Ἄννας Πετρογέλου

κλήθηκε ἀπὸ ζημιές τοῦ διακλάσμου τοῦ τὰ κομμάτια του ξανακοιλλήθησαν ἀνώμαλα με σταλακτιτωκὴ ὕλη πρὶν ἀπὸ τὴν δεύτερη διάναξη.

Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ τοῦ διακλάσμου τοῦ σπηλαίου Σαρδέλης ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση ἔτιαν ἀνακαινώθηκε στὸ 4ο Διεθνὲς Σπηλαιολογικὸ Συνέδριο καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ὡς σπανιότατη, ἀν ὄχι μοναδική ἰσ' ὁλόκληρο τὸν κόσμου, γιατί μέχρι σήμερα δὲν ἔχει ἀνακατασκευασθῆ παρόμοιο φαινόμενο ἰσά τρία προηγουμένα διεθνή σπηλαιολογικὰ συνέδρια ἢ ἄλλοῦ.

Στοιχεῖα τοῦ Σπηλαίου

Δ ι α σ τ ἄ σ ε ι ς.— Τὸ κατ' εὐθείαν γραμμὴ μήκος τοῦ σπηλαίου εἶναι 21 μ., τὸ μῆκος τῶν θαλάμων εἶναι 31 μ. Τὸ μεγαλύτερο βάθος του εἶναι 2 μ. ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς εἰσόδου. Πλάναι ἐκτείνουσι 100 πετρ. μ. περίπου.

Μ ε τ ε ω ρ ο λ ο γ ί α.— Τὸν μῆνα Ὀκτώβριος 1964 ἡ θερμοκρασία τοῦ σπηλαίου ἦταν 16° C. Τὸ ὕδωρ καὶ τὸν Ἀπρίλιο 1965. Ἡ ὑγρασία ἦταν σπὴν πρώτη περίπτωση 70° καὶ σπὴν δεύτερη 80°.

Βι ο σ π η λ α ι ο λ ο γ ί α.— Μέσα στο σπήλαιο ζούνε κυχαρίδες. Ειδική έρευνα δέν έγινε για να διαπιστωθεί αν ζούν και άλλα είδη.

Ά ρ χ α ι ο λ ο γ ί α.— Από πληροφορίες του κ. Ν. Διονυσιούλου μάθαμε πως μέσα στο σπήλαιο βρεθήκαν, παλαιότερα, έγχειρίδια και σπασμένα άγγεϊα, που όμως είναι άγνωστο τί γίναν. Έξω από το σπήλαιο υπάρχουν όγκοίλιθοι, που πιστεύεται πως προέρχονται από κυκλώπεια τούχη.

Τ ο υ ρ ι σ μ ό ς.— Το σπήλαιο Σαρδέλη δέν έχει άριστό μέγεθος για να χαρακτηριστεί μεγάλης τουριστικής αξίας. Έπειδή, όμως, ό διάκοσμός του έχει την απανκωπάτη εξέλιξη, που αναφέρουμε, κατατάσσεται ανάμεσα στα πολύ μεγάλης επιστημονικής αξίας σπήλαια και γι' αυτό τον λόγο είναι και άξιολόγο. Σύγγραμμα τουριστικά στοιχεία είναι ή γραφική περιοχή και τα μεγάλης άρχαιολογικής αξίας έρείπια που βρίσκονται σ' αυτή.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ

1. Άνακοίνωση (που δέν δημοσιεύτηκε ακόμα) στο 4ο Διεθνές Σπηλαιολογικό Συνέδριο.
2. «Έλευθερία», φύλ. 21.5.65, Φ. Καθβαδία, φύλ. 20.6.65 Ν. Διονυσίουλου
3. «Έποχές», φωτογραφίες Μ. Παπαναγιώτου, Ιούνιος 1965.

R E S U M É

La grotte Sardelli, Ne 3480

La Grotte Sardelli, explorée par Mme Anna Petrochilos et le professeur Paraskevaïdes, presente certains points caracteristiques et rares. Faisant partie d'une ancienne grotte, beaucoup plus grande, formée par un fleuve souterrain, elle reçut une nouvelle invasion d'eau courante, après une periode d'asechement pendant laquelle de nombreuses stalactites s'étaient formées. Cette nouvelle invasion detruisit tout le decor stalactitique ne laissant que les traces de bases des stalactites qui forment des dessins multicolores sur les parois. Ce-ci à fait croire aux habitants des alentours qu'ils s'agissait de peintures rupestres, ce qui d'ailleurs n'est pas le cas. La longueur totale de la grotte de nos jours est de 21 m. et elle couvre une espace de 100m².